

AVVECKLA KÄRNKRAFTEN, MEN BÖRJA INTE NU

SÖREN HOLMBERG

Rubriken sammanfattar det mest väsentliga när det gäller svenska folkets åsikter om kärnkraften. En majoritet vill på lång sikt avveckla kärnkraften som energikälla i Sverige. Starten på avvecklingen vill dock de flesta skjuta på framtiden. Under nuvarande mandatperiod vill man inte påbörja avstängningen av kärnkraften.

Resultaten i tabell 1 och figur 1 sammanfattar hur svenska folket har bedömt användningen av kärnkraften i Sverige under den senaste tioårsperioden. En majoritet har hela tiden varit för en avveckling. Men stödet för en avveckling har minskat sedan åren strax efter Tjernobylyolyckan i mitten av 1980-talet. År 1986 stöddes avvecklingstanken av 75 procent. Vid den senaste SOM-mätningen 1997 hade den andelen minskat till 56 procent. Samtidigt har stödet för en fortsatt användning av kärnkraften ökat från 12 procent 1986 till 28 procent 1997. Andelen personer som inte har någon åsikt i kärnkraftsfrågan har under alla år hållit sig kring 15 procent.

Resultaten i tabell 1 visar alltså på en opinionsövertikt för kärnkraftsmotståndarna; men endast i det lång loppet. På kortare sikt, t ex om det gamla målet om att avveckla kärnkraften till senast år 2010 fortfarande skall gälla, är opinionsstödet mycket svagare. Endast en minoritet stödde fortfarande 1997 tanken på en kärnkraftsavveckling senast 2010 (26 procent). De flesta ville avveckla långsammare eller inte alls (58 procent).¹

En metodisk invändning mot de redovisade resultaten är att de bygger på en enkätfråga med fyra svarsalternativ som gäller avveckling av kärnkraften och endast ett svarsalternativ som gäller kärnkraftens användning. Vi riskerar att underskatta opinionsstödet för användningen av kärnkraften. Faran visar sig dock vara obefogad (se tabell 2). När vi i SOM-undersökningarna 1996 och 1997 frågat om kärnkraftens långsiktiga användning med hjälp av en ny enkätfråga med två avveckla-alternativ och två använda-alternativ visar sig andelen personer som vill använda kärnkraften långsiktigt vara ungefär lika stor (24-26 procent) som i frågan med endast ett använda-alternativ (26-28 procent).

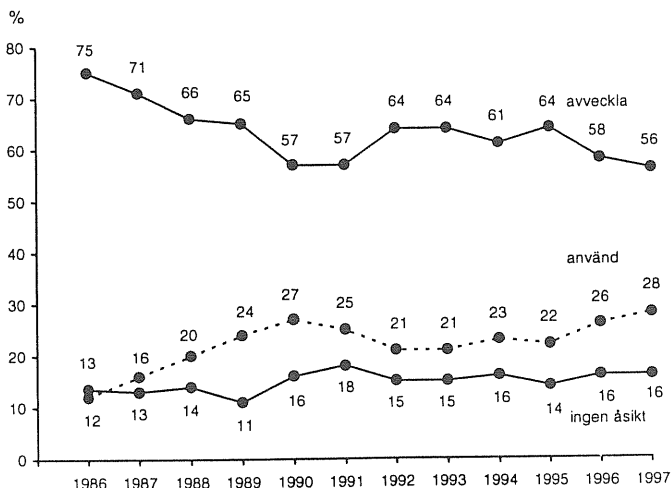
Tabell 1 Avvecklingsopinionen enligt SOM-studierna (procent)

fråga: ”År 1980 hade vi en folkomröstning om kärnkraften i Sverige. Efter folkomröstningen beslöt riksdagen att kärnkraften skulle avvecklas till år 2010. Vad är din åsikt om kärnkraftens användning i Sverige?”

kärnkraftsåsikt	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97
avveckla kärnkraften omedelbart	15	8	6	6	5	5	5	6	6	5	5	4
avveckla kärnkraften snabbare än till år 2010	26	17	15	12	7	9	12	12	10	8	5	6
avveckla kärnkraften till år 2010	27	27	21	23	17	19	23	23	23	22	19	16
avveckla kärnkraften men inte så snabbt som till år 2010	16	19	24	24	28	24	24	23	22	29	29	30
använd kärnkraften, avveckla den inte	13	16	20	24	27	25	21	21	23	22	26	28
ingen bestämd åsikt, vet ej	3	13	14	11	16	18	15	15	16	14	16	16
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	1624	1673	1643	1578	1582	1573	1889	1857	1702	1777	1779	1754

Kommentar: Något explicit svarsalternativ av typen ”ingen bestämd åsikt” fanns inte med i enkätfrågan 1986.

Figur 1 Avveckla eller använda kärnkraften? Opinionsutvecklingen 1986-1997 (procent)

Kommentar: Se tabell 1 för frågeformuleringen. Svarsalternativen 1-4 har klassificerats som avveckla kärnkraften medan svarsalternativ 5 klassificerats som använda kärnkraften. Resultatet för 1986 har justerats eftersom enkätfrågan 1986 inte innehöll ett explicit ingen åsikt-alternativ. Det ojusterade resultatet 1986 var; Avveckla 84 procent, använda 13 procent, ingen åsikt/vet ej 3 procent.

Tabell 2 Åsikter om kärnkraftens långsiktiga användning i Sverige (procent)

fråga: "Vad är din åsikt om kärnkraftens långsiktiga användning som energikälla i Sverige?"

åsikt	1996	1997
avveckla kärnkraften till senast år 2010	22	19
avveckla kärnkraften, men använd de 12 kärnkraftsreaktorerna vi har tills de tjänat ut	31	32
använd kärnkraften och förnya de 12 kärnkraftsreaktorerna vi har efterhand så att Sverige i framtiden har 12 reaktorer i drift	18	19
använd kärnkraften och satsa på fler kärnkraftsreaktorer än 12 i framtiden	6	7
ingen bestämd åsikt/vet ej	23	23
summa procent	100	100
antal personer	1779	1754
andel avveckla	53	51
andel använda	24	26
avveckla - använda	+29	+25

Enkätfrågan om kärnkraftens långsiktiga användning visar också, precis som vår andra enkätfråga, att en majoritet av svenska folket vill avveckla kärnkraften på sikt – 53 procent 1996 och 51 procent 1997. Den långsiktigt formulerade enkätfrågan ger upphov till en något högre andel utan åsikt (23 procent).

När det gäller användaropinionen visar den nya långsiktiga enkätfrågan att de flesta är nöjda med nuvarande omfång på kärnkraften i Sverige. De vill ha tolv reaktorer i drift (19 procent 1997). Andelen som vill satsa på fler reaktorer än tolv i framtiden är liten (7 procent).

När det gäller starten på kärnkraftsavvecklingen visar resultaten i tabell 3 och figur 2 mycket tydligt att en majoritet är emot att inleda avvecklingen under innevarande mandatperiod. Jämfört med föregående år har motståndet mot en avvecklingsstart ökat med tio procentenheter, från 46 procent 1996 till 57 procent 1997. Stödet för att påbörja avstängningen av kärnkraften under perioden 1995-1998 var endast 22 procent i SOM-mätningen senhösten 1997; en nedgång från 30 procent 1996. Regeringen och de partier som beslutat om att inleda kärnkraftsavvecklingen 1998 har alltså ett mycket svagt stöd i folkopinionen.

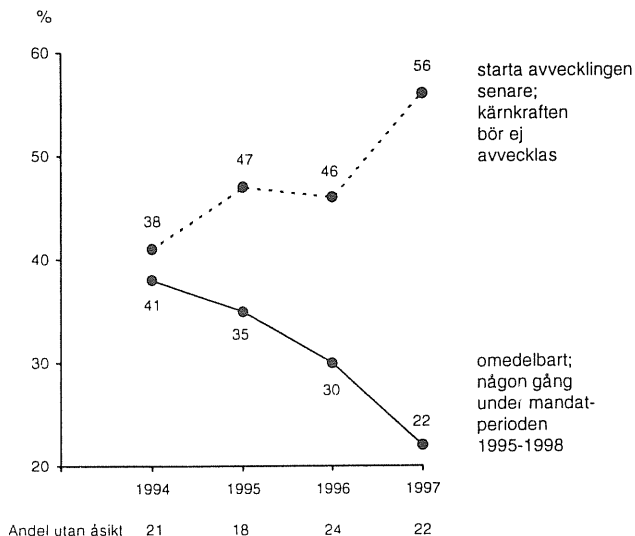
Tabell 3 Åsikter om avvecklingsstarten (procent)

fråga: "Det har diskuterats när kärnkraftsavvecklingen skall påbörjas i Sverige. Enligt din åsikt när bör avvecklingen av kärnkraften inledas?"

åsikt om avvecklingsstarten	bästa parti							ingen parti	samtliga
	v	s	c	fp	m	kd	mp		
omedelbart	26	9	18	12	7	15	35	10	13
någon gång under perioden 1995-1998	8	12	23	9	4	13	19	7	9
avvecklingen bör starta senare	29	33	22	39	29	32	22	25	29
kärnkraften bör inte avvecklas	18	26	9	21	48	13	5	17	27
ingen bestämd åsikt/vet ej	19	20	28	19	12	27	19	42	22
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	147	512	74	95	452	62	129	222	1754
andel omedelbart eller under perioden 1995-1998	34	21	41	21	11	28	54	17	22
andel senare eller inte avvecklas	47	59	31	60	77	45	27	42	56
skillnad	-13	-38	+10	-39	-66	-17	+27	-25	-34

Figur 2 När bör kärnkraftsavvecklingen inledas? (procent)

fråga: "Det har diskuterats när kärnkraftsavvecklingen skall påbörjas i Sverige. Enligt din åsikt när bör avvecklingen av kärnkraften inledas?"

En senare mätning från februari 1998 gjord av Gallup för Expressen kommer fram till samma resultat (Expressen 25 mars 1998). Gallups fråga gällde konkret avstängningen av ett aggregat i Barsebäck och visade att 55 procent tyckte att stängningen var fel mot 28 procent som tyckte att avstängningen var rätt. Andelen utan åsikt var 17 procent.

Om vi i tabell 3 skärskådar vad de olika partiernas sympatisörer tycker om avvecklingsstarten visar det sig att endast centerpartiets och miljöpartiets anhängare kan uppvisa en opinionsövertikt för att inleda avvecklingen under innevarande mandatperiod. Övriga partiers sympatisörer uppvisar samtliga en opinionsövertikt mot en avvecklingsstart 1998 - mest påtaglig bland moderaternas sympatisörer, men också tydlig bland anhängare till socialdemokraterna och vänsterpartiet. Bland s-sympatisörer var det exempelvis hela 59 procent som angav att de ville starta avvecklingen senare eller inte alls. Andelen socialdemokratiska sympatisörer som ville påbörja kärnkraftsavvecklingen under nuvarande mandatperiod var endast 21 procent. Regeringens opinionsstöd för att påbörja avstängningen av kärnkraften var alltså mycket svagt även bland de egna sympatisörerna när beslutet fattades 1997.

Det kostar att gå emot folkviljan. Vår långsiktiga mätserie över människors förtroende för olika aktörer i kärnkraftsfrågan visar mycket tydligt på ett drastiskt fall i förtroendet för regeringen. I SOM-undersökningen 1997 var det endast 28 procent som angav att de hade ett mycket eller ganska stort förtroende för regeringen när det gäller information om energi och kärnkraft. Motsvarande förtroendandelen var 38 procent 1996 och 46 procent så sent som 1994. I mitten av 1980-talet var förtroendet för regeringen i kärnkraftsfrågor ännu större, 52 procent 1986 och 1987. Många av de övriga aktörerna i kärnkraftsfrågan har också tappat i förtroende det senaste året, t ex miljöorganisationer och till en del också kärnkraftsindustrin. Men ingen aktör har förlorat lika mycket i förtroende som regeringen. Och regeringen har också tappat i kärnkraftsförtroende bland s-sympatisörer, från 55 procent 1996 till 46 procent 1997. Den enda aktörsgrupp som har lyckats bibehålla ett högt förtroende i kärnkraftsfrågan är forskarna (81 procent både 1996 och 1997)

Beslutet om avvecklingsstarten för kärnkraften är naturligtvis inte den enda faktor som kan ha åstadkommit nedgången i kärnkraftsförtroendet för regeringen. Men en av faktorerna är det med stor sannolikhet. Svarspersonernas förtroende för regeringen när det gäller kärnkraften har ett samband, om än svagt, med vad de tycker om avvecklingsstarten (pearsons $r=0,05$). Människor som inte vill påbörja avvecklingen 1998 har en tendens att hysa mindre förtroende för regeringen i kärnkraftsfrågan.

Tabell 4 Förtroende för olika aktörer i kärnkraftsfrågan (procent)

fråga: "Hur stort förtroende har Du för följande grupper när det gäller information om energi och kärnkraft?"

	andel som svarar mycket stort eller ganska stort förtroende											
	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97
miljöorganisationer	57	65	63	64	61	64	69	68	65	71	67	59
kärnkraftsindustrin	36	46	47	49	58	52	45	48	42	45	45	41
regeringen	52	52	49	37	36	44	36	43	46	39	38	28
forskare	81	89	88	85	87	83	80	83	81	81	85	81
journalister	16	21	28	26	20	24	28	30	26	28	29	26
statliga myndigheter	40	40	44	35	36	38	36	45	42	41	40	33
kommunstyrelsen i Din kommun	-	-	-	-	-	-	-	-	37	-	-	26

Kommentar: Frågan innehöll också svarsalternativen ganska litet respektive mycket litet förtroende. Personer som ej besvarat förtroendefrågorna (mellan 4-10 procent genom åren) är inte medtagna i procentbasen.

Politiken och folkopinionen går hand i hand när det gäller två av kärnkraftsdebattens tre stora stridsfrågor. Opinionsen stödjer den förda politiken när det gäller att kärnkraften på lång sikt skall avvecklas och när det gäller att inte göra avvecklingen så snabbt som till år 2010. Folkmajoriteten är med andra ord för en avveckling av kärnkraften på lång sikt men vill inte stänga av kärnkraften redan till år 2010. När det däremot gäller avvecklingsstarten, den tredje stridsfrågan, följs inte politik och opinion åt. En majoritet av folket är emot beslutet att inleda kärnkraftsavvecklingen 1998.

Att följa folket i två avseenden av tre är kanske gott nog i en representativ demokrati som den svenska, där politiker förväntas att inte bara spegla opinionen utan också gå före och bilda opinion. Förhoppningen från regeringens sida när det gäller avvecklingsstarten 1998 måste vara att själva verkställandet skall få människor att i efterhand acceptera beslutet och börja gilla läget. Om inte det inträffar kommer kärnkraftsfrågan vara het även in på 2000-talet.

Men, å andra sidan, även om opinionen accepterar avvecklingsstarten kan kärnkraften komma att vara het långt in på nästa årtusende. Hanteringen av det högaktiva avfallet och det slutliga avstängningsdatumet är två frågor som kommer att följa oss länge än. Kärnkraftsfrågan är seglivad.

Not

1. Statens kärnkraftsinspektion (SKI) har sedan 1994 finansierat forskningsprojektet Kärnkraftsopinionen i Sverige och projektets medverkan i de årliga SOM-undersökningarna. Mätningarna mellan 1986-1993 finansierades av dåvarande Statens kärnbränslenämnd (SKN).